

*Таран Л. О., Кобякова І.К.
Сумський державний університет*

ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ТЕРМІНУ “ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ”

У статті фокусується увага на лексичних та стилістичних особливостях засобів вираження відношення Євросоюзу до України на основі аналізу експліцитної інформації лексичних одиниць, та імпліцитної інформації, прихованої у тексті англomовного дискурсу політичного спрямування. Особлива увага приділяється лінгвальним особливостям вираження терміну „Євроінтеграція України“ через призму сучасної лінгвістики та філології.

Ключові слова: *політичний англomовний дискурс, публіцистичні видання, Євроінтеграція України, експліцитна інформація, імпліцитна інформація.*

The article focuses on the lexical and stylistic peculiarities of the European Union's attitude expression towards Ukraine through analyzing explicit information of lexical units and implicit information hidden in the English political discourse text. Special attention is paid to the expression of the term „Ukrainian Eurointergration” in terms of modern linguistics and philology.

Key words: *English political discourse, publicistic publications, Ukrainian Eurointegration, explicit information, implicit information.*

Для вирішення багатьох проблем, пов'язаних з успішністю мовленнєвої комунікації, лінгвісти звертаються до дослідження мовних аспектів різних типів дискурсу. Розглядаючи дискурс як продукт розумово-мовленнєвої діяльності індивідів, вчені намагаються встановити зв'язок мови з різними сферами людської діяльності (Г. П. Грайс [3], М. Л. Макаров [6],

Г. Г. Почепцов [7]), віднайти розв'язання актуальних проблем, пов'язаних із вивченням процесів та результатів предметно-пізнавальної діяльності індивідів

В цій роботі детально аналізується проблема “Україна в ЄС” у політичному англomовному дискурсі, а саме у публіцистичних текстах англomовних ЗМІ.

Актуальність теми зумовлена тенденцією сучасної лінгвістики до поглибленого системного вивчення різних типів текстів, включаючи публіцистичні у взаємодії їхніх структурних, семантичних, стилістичних та функціональних характеристик. Питання Євроінтеграції України в європейський економічний і політичний простір є дуже актуальним на сьогодні як в україномовних, так і в англomовних ЗМІ. Так як питання є відносно новим, у лінгвістиці відсутні спеціальні праці щодо лінгвістичних особливостей Євроінтеграції України в англomовних ЗМІ. Матеріал дослідження становлять 50 англomовних публіцистичних статей, які були виділені методом суцільної вибірки онлайн-газет за 2014-2016 рік.

Мета дослідження – визначення її характеристика лексико-стилістичних засобів вираження явища Євроінтеграції України на експліцитному та імпліцитному рівнях у публіцистичних текстах англomовних ЗМІ. Реалізація мети передбачає виконання наступних завдань: проаналізувати особливості політичного англomовного дискурсу на основі англomовних статей політичного спрямування; визначити особливості мови англomовних ЗМІ; схарактеризувати лінгвальні особливості імпліцитних і експліцитних інтенцій при вираженні явища Євроінтеграції України.

Дискурс, в загальному вигляді, – одне з найскладніших і найменш чітко визначених понять в сучасних гуманітарних дослідженнях, що вказує на різне відношення лінгвістів до цього поняття. Так, Н. Д. Арутюнова визначає дискурс як зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними та ін. факторами; мова розглядається як цілеспрямована соціальна дія [1, с. 136]. А. О. Кибрик говорить, що поняття

дискурсу ширше, ніж текст. Дискурс – це одночасно і процес мовленнєвої діяльності, і її результат – а результат і є текст [5, с. 277]. Всі сучасні типології дискурсу так чи інакше виділяють політичний дискурс як самостійний тип дискурсу. Це обумовлено соціальною значимістю тієї комунікативної сфери, яку репрезентує даний тип дискурсу. Політичний дискурс неодноразово привертав увагу науковців із різних галузей, зокрема і лінгвістів, оскільки зв'язок між мовою і політикою очевидна: жоден політичний режим не може існувати без комунікації. Особливу увагу науковці звертають на його екстралінгвістичні характеристики, а також механізми та технології впливу політика на адресата з метою маніпулювання його свідомістю, адже політичний дискурс є найвпливовішим явищем в сучасній політичній комунікації.

Характерною особливістю сучасної політичної лексики є її використання не лише для повідомлення інформації, а й приховування її; вона є не тільки засобом привертання громадської уваги, а й вживається для того, щоб її відвернути або значно послабити [8, с. 313]. Політичний дискурс реалізує себе у різних сферах людської діяльності. ЗМК є одним з інформаційних просторів, де можна зустріти політичний дискурс.

Саме тому у сучасному інформаційному просторі дискурс ЗМІ є основним джерелом знань людей про світ і події що в ньому відбуваються, в тому числі і політику. Глобальні зміни, пов'язані з безперервним розвитком можливостей масової комунікації, впливають не тільки на умови життя і на спосіб мислення і систему сприйняття інформації сучасної людини, а й сприяють глобальним змінам у сучасному інформаційному суспільстві. Значна роль ЗМІ і в динаміці мовних процесів, оскільки саме на сферу масової комунікації припадає основний обсяг використання мови.

Дискурс ЗМІ має ряд передумов для маніпулювання суспільною свідомістю. Його маніпулятивний потенціал обумовлений, у першу чергу, інтенціональною установкою цього виду дискурсу [6, с. 88-124]. Завдання дискурсу ЗМІ – вплив на формування громадської думки. Досягнення мети і

завдання забезпечується тим, що дискурс ЗМІ – комунікативне явище, а будь-яке спілкування – це цілеспрямований вплив [6, с. 138]. Вплив аналізованих текстів підсилюється численними експресивно-стильовими засобами, що апелюють до адресата: лексичними, фонетичними та синтаксичними. Для дослідження лінгвопрагматичних особливостей англomовного політичного дискурсу доцільно використовувати комплексний підхід до аналізу ролі і особливостей взаємодії мовних засобів в організації змісту та вираженні прагматичного спрямування. Дискурсом називають зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними та ін. факторами. Типологія дискурсу виділяє політичний дискурс, як самостійний тип, що зумовлене соціальною значимістю політичної сфери, яку він репрезентує.

В лінгвістичних працях під інтенцією, як правило, розуміють комунікативний мовленнєвий намір, мету висловлювання комунікатив. “Мовленнєва інтенція чи комунікативний намір, - це намір, задум зробити щось із допомогою такого інструменту, як мова-мовлення-висловлювання [9, с. 42]”. Інтенція може бути виражена експліцитно та імпліцитно. Під експліцитністю ми розуміємо формальну вираженість елементів мови і зв'язків між ними. Експліцитно виражена інтенція може мати спеціальні засоби для якогось певного мовленнєвого жанру – тоді вона буде виражена прямо, чи інтенція може бути виражена засобами інших мовленнєвих жанрів – тоді ми матимемо справу опосередкованою формою вираження інтенції.

Аналізуючи дискурсивні контексті матеріалів трьох англomовних газетних видань “*The Guardian*” “*The Telegraph*”, і “*The New York Times*” та кількох релевантних публіцистичних онлайн-ресурсів, поняття Україна в ЄС виражається експліцитно, на основі буквальних значень мовних виразів з прямою конотацією, та імпліцитно, коли характеристика поняття встановлюється на основі інтерпретації висловлень і виведення відповідних смислових зв'язків. Експліцитний, за великим тлумачним словником української мови, називають такий, який є відкрито вираженим [12, с. 258].

Для початку розглянемо чітко виражене відношення Євросоюзу до України. Наприклад, у контексті *“The EU focuses its efforts on de-escalating the crisis in Ukraine. It supports an inclusive dialogue and the protection of the unity and territorial integrity of the country to ensure a stable, prosperous and democratic future for Ukraine's citizens (13)”* позитивне відношення ЄС до України виражається експліцитно. У першому реченні це ставлення передається предикатом *“focuses its efforts on de-escalating the crisis in Ukraine”*, що означає, що ЄС готовий докласти зусилля на подоланні кризи в Україні. Така ж позитивна інтенція, виражена експліцитно і у наступному реченні *“it supports an inclusive dialogue of the unity and territorial integrity of the country to ensure a stable, prosperous and democratic future for Ukraine's citizens”*, що означає, що ЄС стоїть на боці України з питань відстоювання своєї територіальної цілісності. Готовність Європи допомогти Україні виражено в наступному прикладі: *“European Commission also proposed a series of economic and financial support measures as part of international efforts in support of Ukraine's economic and political reforms (16)”*. В цьому випадку Європейський комітет пропонує ряд економічних та фінансових заходів як частину міжнародних спроб у підтримці Українських економічних та політичних реформ. Експліцитно-виражене позитивне відношення Євросоюзу до України також яскраво виражене рядом епітетів з позитивною конотацією, застосованих до поняття України *“<...>to ensure a stable, prosperous and democratic future for Ukraine's citizens”*. За допомогою епітетів *stable, prosperous, democratic*, висловлюється позитивна інтенція щодо майбутнього України.

Розглядаючи підписання Угоди про Асоціацію як підтвердження позитивного налаштування Євросоюзу до входження України до її складу, можна розглянути наступний приклад з іншого релятивного англомовного видання, я в якому для вираження поняття Україна в ЄС використаний такий стилістичний прийом як метафора *“The summit concluded with the metaphor of ‘the open door’: the Union leaves the door open to progressive further*

developments in EU-Ukraine relations (14)”. Метафора *leaves the door open* прямо свідчить про готовність ЄС до співпраці та позитивну налаштованість щодо інтеграції. Проаналізував лексичні одиниці з вибраних статей англomовних ЗМІ, дійшли висновку, що відношення ЄС до України є позитивним і чітко відображається експліцитно, за допомогою лексем з прямою конотацією. Для підсилення цього відношення у розглянутому дискурсі використовуються стилістичні засоби виразності як епітети, метафори та метонімія.

Деякі дослідники визначають його як зміст (смысл) не виражений, але впізнаваний. Такий підхід є неточним: якщо якийсь зміст у тексті нічим не виражений, то він у цьому разі просто відсутній. Тому імпліцитний зміст – це зміст виражений, але виражений особливим чином. При отриманні імпліцитної інформації адресат сам виводить цю інформацію при інтерпретації повідомлення, а не отримує її в явному вигляді, тому, як правило, сприймає її такою, як отримує.

Імпліцитний тип інформації, що маніфестований у тексті називають імплікатурою [9, с. 177]. Під імплікатурою розуміють тісно пов’язану з вербальним змістом невербальну скриту інформацію, що опосередкує змістовну залежність між висловленнями в тексті чи повідомленні й організує його інтерактивну спрямованість. В наступних прикладах, ми аналізували імплікатури, пов’язані з терміном Україна в ЄС, та засоби їх вираження. У предикації “*Mr. Yanukovich has used his first 100 days in office to move his country firmly back into Russia’s orbit (15)*”. використовується метафора, що використовується для зображення України і Росії як два повністю протилежних явища. Імплікатура полягає в метафоричному зображенні Росії як самостійного космічного об’єкта, маючого свою орбіту. Цією імплікатурою лінгвально зображене ставлення Євросоюзу до Росії як до об’єкту, з ідеологією, намірами і поглядами, не схожими на погляди Євросоюзу.

Імплицитний зміст– це така інформація, яка, не маючи безпосереднього вираження, виводиться з експліцитного змісту мовних одиниць внаслідок їхньої взаємодії зі знаннями отримувача тексту, зокрема з інформацією, яка береться з контексту та ситуації спілкування, робимо висновок, що Україна в даному контексті зображується більш слабким об'єктом, що рухається до різних орбіт аніж Росія в очах англomовного соціуму.

У наступному прикладі розглянемо як лінгвально відображена імпліцитна інтенція відношення ЄС до України за допомогою стилістичного прийому метонімії “*Martin Schulz, the European parliament president, said Ukraine's problems were Europe's problems (15)*”. Так як на відміну від інформації, яка міститься в повідомленні в явному вигляді, імпліцитна інформація, як правило, не усвідомлюється адресатом, вона діє в обхід аналітичних процедур обробки інформації. Отже, з цим урахуванням, можна стверджувати, що *Martin Schulz* є метонімічним образом Євросоюзу у наведеному дискурсі. Даний засіб вираження виражає пряму позитивну інтенцію Євросоюзу до України. Слід звернути увагу на те, що в англomовному дискурсі багато йдеться про негативне ставлення Євросоюзу до Росії. Це можна легко прослідкувати аналізуючи стилістичні прийоми вираження Росії “*A second extraordinary meeting of the European Council on 3 March 2014 condemned the clear violation of Ukrainian sovereignty and territorial integrity by acts of aggression by the Russian armed forces (10)*” . В цьому прикладі явно експліцитно зображується негативна оцінка Євросоюзу вчинків Росії, вираженим через суб'єкт “*meeting of the European Council*” у предикаті “*condemned the clear violation*”.

У виведенні імпліцитного змісту важливу роль відіграють контекст і ситуація спілкування. В результаті аналізу дійшли висновку, що імпліцитна інтенція відображена за допомогою різних стилістичних засобів як метафора, метонімія і рядом епітетів. У роботі досліджені лінгвальні особливості Євроінтеграції України в англomовному дискурсі на основі статей взятих з

англомовних публіцистичних видань. В ході дослідження дійшли наступних висновків:

1. Виявлено, що мова ЗМІ – окремий підстиль публіцистичного стилю, чи власне публіцистичний стиль що обслуговує періодику, радіо, телебачення і рекламу. Головна функція мови ЗМІ – активний вплив на читача, зацікавленого у суспільно й політично важливій інформації. Стиль має власну суспільно-політичну лексику.

2. Встановлено, що дискурс – це зв'язний текст в сукупності з екстралінгвальними, прагматичними і соціокультурними факторами. Дискурс має свою типологію і виділяє політичний дискурс, як самостійний тип. Політичний дискурс – є найвпливовішим явищем в сучасній політичній комунікації. Лексика дискурсу має свої характерні особливості, однією з яких є здатність передавати експліцитну і імпліцитну інформацію.

3. Проаналізовано, що відношення Євросоюзу до України виражається через експліцитні та імпліцитні інтенції. Під експліцитною інтенцією розуміють формальне вираження елементів мови і зв'язків між ними. Аналізуючи англомовні публіцистичні тексти, встановлено, що експліцитна інтенція ЄС до України є позитивною, і виражається шляхом вербалізаторів з прямою конотацією, а також підсилюється стилістичними засобами метонімії, метафори і епітетів.

4. Україна в ЄС в аспекті саме її входження до Євросоюзу виражається експліцитно через наведення факту про угоду про Асоціацію, а також про ряд кроків ЄС спрямованих на подолання кризи в країні. Ряд епітетів з позитивною конотацією з боку англомовних соціумів по відношенню до України свідчить також про позитивне відношення ЄС до України.

Перспектива запропонованого дослідження полягає у можливості подальшого вивчення функцій мовних одиниць та експліцитні й імпліцитні інтенції, які вони передають у політичному дискурсі, адже воно сприяє виявленню аспектів політичного дискурсу та кращого розуміння процесів

мовної комунікації. Результати аналізу запропонованої області дослідження надасть можливість розуміти міжнародні відношення на основі дослідження використаних вербалізаторів політичних текстів на лінгвістичному рівні, що надасть великий внесок у ряд релевантних до цього питання дисциплін як лінгвістичних, так і соціально-політичних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова О. В. Когнитивная функция языка в свете функционального подхода к его изучению // Когнитивные аспекты языковой категоризации / О. В. Александрова – Рязань, 2000. – С. 151–153.
2. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів: Вид. центр Львівськ. нац. ун-ту, 2003. – С. 247.
3. Грайс Г. П. Логика и речевое общение // Новое в зарубежной лингвистике / П. Г. Грайс. – М. : Наука, 1985.
4. Карасик В. И. Языковая личность и категории языка / В. И. Карасик // Языковая личность: проблемы значения и смысла. – Волгоград, 1994. – С. 14–24.
5. Кибрик А. А. Фундаментальные направления современной лингвистики / А. А. Кибрик. – М. : Издательство МГУ, 1997. – С. 276–339.
6. Мацько Л.І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Виццашк., 2003. – 462 с.
7. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – К.: Ваклер; М.: Рефлбук, 2001. – 656 с.
8. Селіванова О., Сучасна лінгвістична термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава: Довкілля–К, 2006. – 716 с.
9. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : [монографія] / А. О. Стишов. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 388 с.

10. Тхір В. Б. Особливості утворення політичних евфемізмів (на прикладі ідеологічних евфемізмів) / В. Б. Тхір // Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія: зб. наук. пр. – Черкаси: ЧДТУ, 2004. – Вип. 8. – С. 313–315.

11. Формановская Н. И. Соотношение интернационального и пропорционального в высказываниях / И. Ф. Формановская // Русский язык за рубежом: 1996. – №1–2–3. – С. 42–47.

12. Taran L.O. Slang. Problems of definition / L. Taran // Перекладацькі інновації : матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 15-16 березня 2013 р. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 42-44.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

13. Ukraine approves historic EU deal, breaking ties with Moscow [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk>.

14. A Dislocated and Mistranslated EU–Ukraine Summit [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://www.iss.europa.eu>.

15. EU would be safer with Ukraine as member, says Ukrainian president [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://www.theguardian.com>.

Таран Л.О., Кобякова І.К. Лінгвальні особливості вираження терміну “Євроінтеграція України” [Текст] / Л.О. Таран, О. І. Єгорова // *Studia Philologica* : зб. студент. наук. праць / редколегія: О.В. Деменчук, О.В. Константинова, О.І. Павлова [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2017. – Вип. 1. – С. 118—123.